humanitas

FEBRUARI 1963
18DE JAARGANG NO. 1

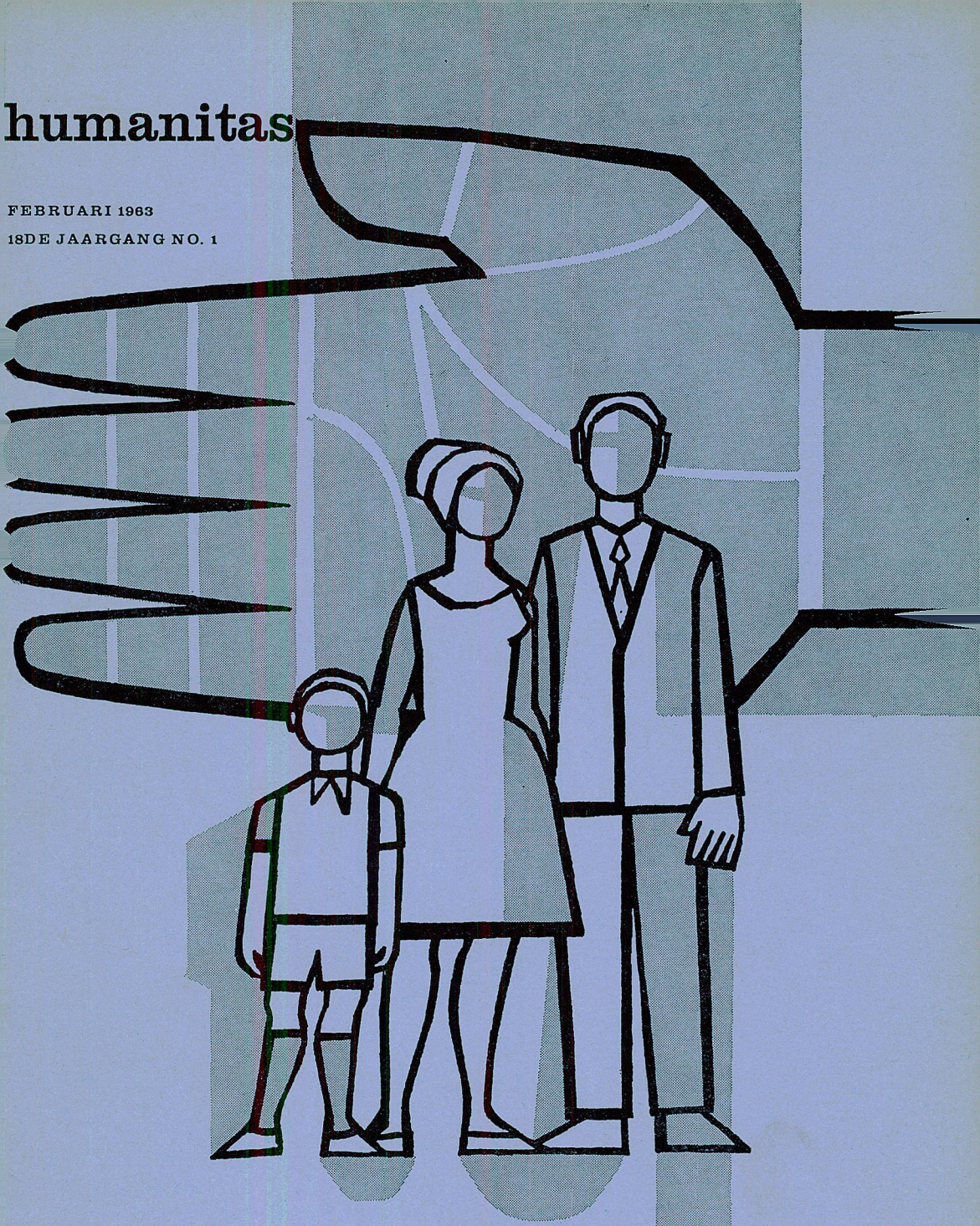

KADERORGAAN VAN DE NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
MAATSCHAPPELIJK WERK 'HUMANITAS'

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS'
J.W. BROUWERSSTRAAT 16 - AMSTERDAM

REDACTIE:

MEJ. M. DIJKSTRA, *hoofdredactrice*

Drs. P. Albarda: *red. Algemeen maatschappelijk werk*

P. E. Hutte: ***red. Reclassering***

Mevr. Ch. Ottow-Loen *red. Gerepatrieerdenzorg*

J. Maasdam: *red. Bejaardenzorg*

H. van Schaaik: *redactiesecretaris*

J. Terlouw: *red. Gezinsverzorging*

C. Uitenbogaard: *red. Jeugdzaken*

Mej. drs. R. A. E. Zijlman: *red. Maatschappelijk Opbouwwerk*

DAGELIJKS BESTUUR:

Mr. dr. J. in 't Veld, voorzitter

Prof. mr. A. D. Belinfante, vice-voorzitter

Mej. M. Dijkstra, secretaris

Mr. H. J. Timman, penningmeester

C. M. Swiebel

J. Landman

G. Rietveld

ereleden P. C. Faber en F. H. W. Vliegen

CENTRAAL BUREAU:

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam

Telefoon: 020 - 21044

Mej. M. Dijkstra, directrice

INHOUDSOPGAVE

1 H. van Schaaik: 'Zekerheden.'

3 Prof. dr. Sj. Groenman: 'Maatschappelijk opbouwwerk en industriële dynamiek.'

10 Drs. R. A. E. Zijlman: 'Community organization in de Nederlandse samenleving.'

17 J. Terlouw: 'International council of home helpservices.'

20 Voetverzorging voor bejaarden.

21 Boekbesprekingen.

HUMANITAS

'zekerheden'

Iedereen zal het er wel met ons over eens zijn, vooral als hij denkt aan de jaren '40—'45, dat het leven altijd anders verloopt dan men zich tevoren op enig moment had voorgesteld. Toen we nog op school zaten, wisten we zeker dat er een stuk leven voor ons lag. Over wat dat leven zou brengen en hoe lang het zou duren, hadden we een vage voorstelling, doch geen enkele zekerheid. Toen de meesten van ons — en nu bedoelen we de leden van Humanitas — volwassen begonnen te worden, wisten zij zeker dat er een ingrijpende relatie tussen hen en 'de maatschappij' aan het groeien was. Dat later Humanitas, *vereniging voor maatschappelijk werk op humanistische grondslag*, op een goede dag een belangrijke plaats in dat relatieveld zou gaan innemen, zou vrijwel niemand hebben kunnen voorspellen, hoewel hij ongetwijfeld, in een terugblik, het werk van Humanitas en zijn deelname daaraan als één van de meest voor de hand liggende aspecten van zijn bestaan zal beschouwen. Toen onze algemeen-voorzitter als jongste bediende werkzaam was op de gemeentesecretarie van Dordrecht, wist hij zeker dat hij veel méér zou kunnen dan kopieerpersen aandraaien en mappen dichtbinden; toch had hij er toen geen flauw idee van dat hij op zijn 31ste jaar doctoraal examen rechten zou doen en drie jaar later zou promoveren bij professor Kranenburg met baanbrekende gedachten over onze bestuursvorm. Nog minder kon hij vermoeden dat hij later minister zou worden, of op een kwade dag bridgen zou leren met toiletpapiertjes in een huis van bewaring met een mengelmoes van 'foute' en 'goede' bewakers voor zijn celdeur.

En u, oudere leden: toen Humanitas werd opgericht was u natuurlijk overtuigd dat deze jonge vereniging, zij het tegen de verdrukking in, levensvatbaarheid had, niet waar? Maar had u zich toen kunnen voorstellen dat, 17 jaar later, in de Tweede Kamer, volksvertegenwoordigers van velerlei levensovertuiging met gloed zouden pleiten voor opname van een artikel in de kinderbeginselenwet, tot uitdrukking brengend dat de beweging waarvan Humanitas een zeer belangrijk deel uitmaakt, een plaats zou krijgen gelijkwaardig aan die van hervormde en roomskatholieke instituten? Wij dachten van niet!

Vervolgens stellen wij u de vraag: 'Wie van ons had tijdens de twintiger en dertiger jaren, in dat spanningsveld tussen enkele zekerheden en vele, zeer vele onzekerheden, een concretiseerbare visie op de toekomst die wees naar dat stelsel van solidaire en capabele helpende handen dat heden in de vorm van Humanitas ter beschikking staat aan hulpzoekenden?' 'Dat waren er weinigen,' zult u ongetwijfeld

antwoorden. Het is ook slechts aan enkelen gegeven, speurend in de oeverloze onzekerheden in de tijd vóór ons, zicht te krijgen — en dan op het juiste moment — op iets waardevols dat er nog niet is, maar wel bereikt kan worden.

Eén van deze weinigen kent u allen goed, het is onze voorzitter, mr. dr. J. in 't Veld. In 't Veld zag in één van de donkerste perioden van ons bestaan wat in de nabije en 'betere' toekomst voor de grote en groeiende groep buitenkerkelijken zou kunnen worden gedaan. En hij zag ook *hoe* dat zou moeten gebeuren. Wat wij nu doen komt zijn eerste visie op bewondering afdwingende wijze nog zeer nabij. Hij heeft het ijzer gesmeed toen het heet was, met zijn vrienden Faber, Boetje en anderen. Vuur was er overal, een aambeeld, trouwe vrienden wisten het te leveren. Maar voor het vinden van het smeedijzer was verbeeldingskracht en veel meer dan verstand-alléén nodig. Het *idee* namelijk. De rest zou komen, mettertijd.

Eén van onze weinige zekerheden is de eindigheid van het leven. De taak van Humanitas is, zoveel mogelijk mensen — zowel leden als cliënten, voorzitters als stagiaires — te helpen zich als mens in dat leven van begin tot eind zo goed mogelijk te ontplooien. In die geleidelijke ontplooiing past de gewichtige beslissing van ouderen hun plaats aan jongeren af te staan. Onze voorzitter is, zo zegt hij, aan die stap toe. Hij zegt zelfs de algemeen geldende grens reeds ruim gepasseerd te zijn, al kunnen wij dat niet zien. Wij zullen van onze voorzitter, tenminste in het dagelijkse verkeer en beheer van de vereniging, afscheid moeten nemen als hij op het komende congres de voorzittershamer, na bijna 20 jaar leiderschap, zal overgeven aan zijn jongere opvolger. Daarmee komt een einde aan een stuk geschiedenis van Humanitas. Een periode die vooral gekenmerkt is door de zeer persoonlijke leiding van In 't Veld, met zijn scherpzinnige altijd hoffelijke bejegening van hen die het beter weten en zijn warme meeleven met hen die het juist 'niet meer weten'. Dat wij hem zeer zullen missen: weten u en wij allen zeker. Voor hen die de geschiedenis van Humanitas wat minder goed kennen, hopen wij dit in het voorafgaande te hebben waargemaakt. Laat ons nu zorgen voor een passend afscheidsgeschenk. (Wij moeten voor veel meer zorgen, maar dat laten we hier even buiten beschouwing.)

Denkend aan dat afscheidscadeau, mogen wij alweer één van onze kleine zekerheden als uitgangspunt nemen: Als voor een afscheidsgeschenk gekozen moet worden tussen een Mooie-Staande-Klok (of iets gelijkwaardigs) en een Lange Lijst van met extra zorg gewonnen nieuwe Leden, dan kiest onze voorzitter het laatste. U en wij hoeven hier dus niet meer over na te denken. Wij vragen u daarom het volgende in ernstige en produktieve overweging te nemen:
— U en wij weten zeker, dat u leden *kunt* winnen.
— U weet alleen niet of u het doen *zult*.
Zo gaat het al zo lang in onze vereniging. Te weinigen doen in dit opzicht wat velen zouden kunnen. Alleen een heel sterke impuls zal een groot aantal uwer — vaak tijdelijk, het zij toegegeven — van *kunnen* tot *zullen* brengen. Welnu, de sterkste impuls die wij kunnen bedenken, is het afscheidscadeau aan de eerste voorzitter van Humanitas.
Een dezer dagen krijgt u over de wijze waarop u uw medewerking kunt verlenen, afdoende mededelingen en een afdoend aanvullend 'instrumentarium'. Over het belangrijkste Instrument, u zelf, beschikt u al.

H. VAN SCHAAIK

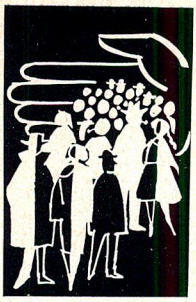

MAATSCHAPPELIJK
ONTWIKKELINGSWERK

maatschappelijk opbouwwerk en industriële dynamiek

Op 10 november 1962 werd er een Zaanstreekconferentie gehouden onder de titel 'Maatschappelijk ontwikkelingswerk'.
Hieronder laten wij enkele gedeelten volgen uit een rede die prof. dr. Sj. Groenman, hoogleraar in de sociologie aan de rijksuniversiteit te Utrecht, bij die gelegenheid heeft gehouden. Wij kozen vooral de passages over: de invloed van stedebouwkundige planning op de samenleving in steden, de aard der contacten, de onoverzichtelijkheid van het leven in de stad en de moeite die men vaak heeft om zich te oriënteren, de rol die een buurthuis kan spelen, de behoefte aan voorlichting, en de taak van het maatschappelijk werk om de mensen te helpen zich op bevredigende wijze aan te passen aan hun omgeving. *Red.*

(Wij leven in een tijd, waarin wij het opzetten van plannen en het doen uitvoeren daarvan niet slechts willen uitstrekken tot de economische sfeer – waarin dit immers is aanvaard, allereerst wel binnen de individuele onderneming, maar daarnaast stellig ook voor het geheel van economische activiteiten –, maar ook van toepassing achten op het samenleven als zodanig. Niemand onzer denkt er uiteraard over om planmatig stuur te geven aan de wijze waarop de enkeling relaties aangaat met zijn medemens. Dit is aan zijn eigen verantwoordelijkheid overgelaten. Een vorige geslacht mag dan op dit punt tot verder ingrijpen bereid geweest zijn, als ik denk aan de in bepaalde sociale kringen gebruikelijke praktijk van het arrangeren van huwelijken buiten de huwelijkspartners om, wij menen, dat de individuele verantwoordelijkheid in alle contacten, vanzelfsprekend ook in de huwelijkssluiting, moet worden onderstreept. Wij staan dus op het standpunt, dat het samenleven als zodanig zich niet tot in details kan laten regelen door een alwijze instantie. Wij zijn b.v. ook sterk gekant tegen verplichte lidmaatschappen van verenigingen, zoals die onder bepaalde regimes hebben bestaan. En toch menen wij, dat het noodzakelijk en ook mogelijk is om het samenleven stuur te geven. Die constatering vraagt dus wel degelijk om uitleg. Het zojuist gegeven voorbeeld van de vereniging met het verplichte lidmaatschap kan dan zeer wel als explicatiemodel dienen. Als er verenigingen in het leven worden geroepen, dan worden er vormen geschapen waarin de mensen elkaar ontmoeten en

waarin zij verbindingen onderling aangaan. Dit scheppen van vormen is in het maatschappelijk leven de gewoonste zaak van de wereld. Een bedrijf dat afdelingen maakt, een voetbalvereniging die commissies instelt, een kerkgenootschap dat gemeenten of parochies vormt – zij alle proberen het maatschappelijk leven in bepaalde vormen te gieten. Zij doen daarmee alle, om een groot woord te gebruiken, aan sociale planning. In het geval nu van het verplichte lidmaatschap van een vereniging gebeurt er nog iets meer dan het scheppen van een structuur. Bepaalde mensen worden gedwongen om in te gaan in de geschapen vormen. Zij worden gedwongen leden te zijn van een geheel. Niet meer uit eigen keuze gaan zij relaties met anderen aan, maar zij worden eenvoudig gedwongen om betrekkingen aan te knopen. Hier nu wordt de sociale planning problematisch. Wij voelen er niet voor gedwongen te worden tot betrekkingen met niet door ons zelf gekozen anderen.
We zijn tegen het verplichte lidmaatschap, tegen het gearrangeerde huwelijk, en het is bekend uit het bedrijfsleven, dat het wijzigen van werkploegen grote weerstanden kan oproepen.

Sociale planning is dus, zo mag na het voorgaande worden geconcludeerd, het scheppen van vormen voor samenleving, benevens het pogen om personen te vinden die bereid zijn binnen die vormen rollen te vervullen. Eerst dus de vormen en daarna zo mogelijk nog de personen, als deze dat willen. Die volgorde is essentieel. Er wordt weleens gezegd, dat een nieuw bestuur van een vereniging deze vereniging nieuw leven wil inblazen door de instelling van allerlei werkgroepen. Wat zij dan doet is het scheppen van vormen – de werkgroepen –, waarna dan het leven moet komen van de personen die bereid gevonden worden om in die werkgroep een rol te spelen. Tot de sociale planning moet ook worden gerekend het systematisch bieden van hulp aan individuen en kleine groepen om hun rollen binnen de aangeboden vormen behoorlijk te vervullen. In een onoverzichtelijke samenleving, waarin de mensen moeite kunnen hebben zich te oriënteren en waarin ook de steun van buren, vrienden en bekenden ontoereikend kan zijn, is de behoefte gegroeid aan sociale begeleiding vanuit daartoe speciaal in het leven geroepen instellingen. Zodra deze instellingen hun arbeid zien als een onderdeel van een beleid, dat poogt om het welzijn van mensen te verhogen binnen de vormen van samenleving die wij kennen, kunnen we weer van sociale planning spreken en vanzelfsprekend dan met meer recht, indien deze instellingen trachten onderling samen te werken.
Hetgeen zojuist is beschreven als sociale planning, kan men ook onderscheiden in maatschappelijk opbouwwerk en maatschappelijk werk. Het eerste is vormen scheppen of structurerend en het poogt ook de sociale rollen op goede wijze te doen vervullen. Niet zozeer historisch, maar wel logisch dient het vooraf te gaan aan het *maatschappelijk werk*, dat zich wijdt aan de *sociale begeleiding* en zich daartoe heeft te richten op individuen en kleine groepen die binnen de geschapen sociale vormen een zo hoog mogelijke mate van welzijn dienen te vinden. Als we het beeld volledig maken, moeten we het scheppen van sociale vormen uiteraard laten beginnen bij het funderen van het totale sociale bestel, dat vooral ook in de wetgeving, met name (maar niet alleen) in de zogeheten sociale wetgeving is verankerd.

Het element van beweging is eigen aan sociale planning. Bij alle schepping van vormen, rol- of functietoedeling en aanpassing door begeleiding houdt sociale planning vooral ook in het planmatig doen verlopen van processen, zoals die van industrialisatie en urbanisatie. Uiterlijk zal aan deze sociale planning dan ook een min of meer duidelijk ideaalbeeld van de samenleving ten grondslag moeten liggen.

Voor het welzijn is een minimum aan welvaart absolute voorwaarde. In een technisch

achtergebleven en minder ontwikkeld land dient dan ook de welvaartsbevordering hoogste prioriteit te hebben. Van de verhoging van het welzijn kan echter worden gezegd, dat wij nog altijd onverdroten hebben te zoeken naar effectieve middelen. Het welzijnsbestel of met het Engelse woord 'welfare state' is inderdaad bezig om zich te realiseren, maar daarmee is niet gezegd, dat wij in alle gevallen van sociale moeilijkheden zouden weten welke sociale vormen zouden moeten worden geschapen of welke sociale begeleiding doeltreffend is.

Er worden milieus gecreëerd waarin aanstonds de mensen elkander ontmoeten, relaties zullen aangaan, vele of weinige, intensieve of oppervlakkige. Ruimtelijke planning en het verwerkelijken van ruimtelijke plannen, is, alweer naar de inhoud gesproken, sociale planning in optima forma. Te weinig wordt ingezien, dat zgn. ruimtelijke planning of planologie een instrument is van maatschappelijk opbouwwerk. En aangezien maatschappelijk opbouwwerk vraagt om deugdelijke kennis van de samenleving, behoort deze planologie, behalve op technisch en economisch, eventueel bestuurlijk inzicht, ook en vooral te stoelen op stedebouwkundige sociologie. Dat is dus de sociologie, die inzichten moet verschaffen in de maatschappelijke effecten van bestemmingen in de stedelijke ruimte.

Door middel van de ruimtelijke planning worden sociale vormen geschapen en deze vormen dienen te beantwoorden aan de behoefte der mensen. Het leven in die vormen moet aanvaardbaar zijn, moet in overeenstemming zijn met de normen van welzijn van de moderne mens, zo mogelijk met die van de mens van straks, als wij daaromtrent op basis van de maatschappelijke ontwikkeling die wij om ons heen waarnemen, iets kunnen meedelen. De stedebouwkundige socioloog zal, als het goed is, op grond van zijn kennis van het tegenwoordig samenleven, een richtbeeld moeten ontwerpen, waaraan dan dank zij sociale planning bepaalde vormen, materiële en andere, gaan beantwoorden. De theorie omtrent dit richtbeeld is onlangs voortreffelijk uitgewerkt door de socioloog A. K. Constandse in zijn boek over 'Het dorp in de IJselmeerpolders' (1960). Daarin worden de tegenwoordige tendenties in het samenleven doorgetrokken voor het platteland. Ditmaal hebben we met een stad, een snel groeiende industriestad, te maken.

Op den duur zal er vooral behoefte bestaan aan middenstandswoningen, die in grootte en huurwaarde verschillen eenvoudig door een verschillend aantal vertrekken, en die dus eerder beantwoorden aan een verschil in gezinsgrootte dan aan een verschil in inkomen.
Men zou daaruit kunnen afleiden, dat er een grote mate van sociale menging zal optreden, menging dan van beroepen en daarmee van prestigegroepen. Het is de vraag of dit juist is. Vooreerst zal een deel van de bevolking zich kunnen veroorloven grote woningen te doen bouwen en dan dikwijls buiten de grote stadswijken. In de tweede plaats valt aan te nemen, dat er een spontane selectie optreedt, waarbij gezinnen die zich tot een zelfde prestigegroep rekenen, elkander opzoeken. Wij hebben te beseffen, dat een materiële nivellering nog niet betekent een overeenstemming in levensstijl, die bevorderlijk is voor sociale contacten. In elk geval doet men goed te beseffen, dat bij de huisvesting het doen ingaan der mensen in bepaalde sociale vormen, in dit geval stadswijken, stellig op weerstanden stuit. Een idealisme dat stadsverschillen bagatelliseert of sociaal onwenselijk acht, en daarom gemengde wijken voorstaat, vindt in de realiteit bepaald sterke tegenwerking. Het is daarom niet onverstandig nog altijd ervan uit te gaan, dat bepaalde stadswijken worden gebouwd voor bepaalde beroepspersonen, ook al zal men de wooneisen, zodra dit mogelijk is, moeten opvoeren.

De moderne stadsmens wenst selectief te zijn in zijn sociale contacten. Hij beschouwt zich in zijn contacten geenszins aangewezen op zijn buren. Hij prefereert vrijblijvende contacten met velen, en enkele intieme contacten met door hem gekozenen. Deze laatsten kunnen overal wonen, binnen of buiten zijn wijk, binnen of buiten zijn stad. Het is niet meer vanzelfsprekend, dat het gezinsleven uitvloeit in het buurtleven. Het staat op zich zelf en sluit zich af.
De stadswijk is er in de eerste plaats om in te wonen. Het werk van degenen die een beroep uitoefenen, ligt in de regel buiten de wijk. Dit betekent, dat een deel der gezinsleden heel weinig op de eigen stadswijk is georiënteerd.
Uit het vorige volgt dan het zo langzamerhand welbekende feit, dat het geen zin heeft om de 'wijkgedachte' zo uit te leggen, dat er een solidariteit zou kunnen moeten bestaan in de stadswijk. De stadswijk zal echter wel een minimum aan sociale en economische outillage moeten hebben, die evenwel, nu de revolutie in het distributiesysteem gaande is en wij in het onzekere verkeren omtrent de toekomstige sociale en economische functie van het stadscentrum, op het moment moeilijk valt vast te stellen. Dit betekent evenwel, dat wij zeer voorzichtig moeten zijn met de stadswijk als aangrijpingspunt te nemen voor maatschappelijk opbouwwerk. Het stimuleren van het verenigingsleven en de recreatie zal de beste kansen hebben binnen de stadswijk, als het zich richt op de categorieën die nog het meest op de wijk zijn georiënteerd: de *huisvrouwen,* de *schoolgaande kinderen* en de *ouden van dagen.* Het zal verder ook als voorwaarde hebben min of meer *sociaal-homogene wijken.*
Hoewel we niet in de fout mogen vervallen te snel ernstige sociale problemen te signaleren, ook al vinden er sociologisch gesproken belangwekkende ontwikkelingen plaats, is het goed erop te wijzen, dat de trek naar de stad nogal wat voormalige plattelanders naar de stad brengt, die op zijn minst aan het stadsleven en aan stedelijke mentaliteit moeten wennen. Zij komen in een milieu waar de sociale controle, het op elkanders doen en laten toekijken, minder precies en in elk geval minder persoonlijk is. Misschien, dat zij onzeker zijn de eerste tijd. Wellicht ook, dat een deel van de gezinsleden zich sneller aanpast en dat dit wat spanninkjes — ik gebruik het verkleinwoord om niet te overdrijven — oproept. Het maken van contacten verloopt soms niet zo vlot, zodat op de standaardvraag na zulk een verhuizing, of men al wat kennissen heeft, voorshands een vaag antwoord wordt gegeven. Aan de vrijblijvendheid van relaties, ook tussen buren, moet men zich aanpassen, al zal men later daarvan het voordeel inzien.

Terwijl nu de democratie onderstelt, dat de burger zich interesseert voor de plaats van zijn inwoning, kan deze burger op die stad eigenlijk geen greep krijgen. Het is hem makkelijker om zich een beeld te vormen van structuur en functies van zijn land, in elk geval van het land als het onze met zijn beperkte oppervlakte, dan van zijn stad. Het enige duidelijk beeld dat hij van de sociale vormen heeft, en waaraan hij dan zo goed en zo kwaad als het gaat zijn vage visie omtrent zijn stad vastknoopt, is dat van zijn gezin en allernaaste omgeving, zowel sociaal als ruimtelijk. Het lijkt nu alleszins wenselijk, dat de burger wordt geholpen, om meer greep op het beeld van zijn buurt, zijn wijk, zijn stad, te krijgen. Dit is niet alleen in het belang van de burgerzin, doch ook van het welzijn der mensen, omdat wij ons onbevredigd gevoelen, eventueel en dat zal niet zelden het geval zijn zonder ons daarvan bewust te zijn. Men spreekt vaak van eenzaamheid en ik zal niet zeggen, dat er in de stad geen eenzaamheid voorkomt.
We hebben ons evenwel te hoeden voor kreten en het is daarom wijzer om aan te nemen, dat de stadsmens zich vaak onvoldoende kan oriënteren.
Het is de geleding in kleinere eenheden met een eigen karakter die een wijk leefbaar maakt. Deze eenheden stelt men zich niet groot voor. Het pleintje, het hofje, het

drukke kruispunt, het kerkgebouw, de school, de hoge flat, brengen geledingen aan of zijn het zelf. Daardoor kunnen er beperkte milieus ontstaan, waarin men zich vertrouwd gevoelt, geborgen, en waarin anderen vreemde eenden in de bijt zijn. Kleine buurtjes, die door spontane selectie sociaal min of meer homogeen worden, spreken bij de bewoners aan, geven een wij-gevoel tegenover de buitenwereld. Een dergelijk gevoel komt voor een wijk met 5000 of 10.000 zielen moeilijk tot ontwikkeling, ondanks alle kunstmatige activiteiten. Het woord buurtvereniging klinkt ons al geloofwaardiger in de oren dan het woord wijkvereniging.
Als binnen een wijk voor de nodige knusheid in het stratenplan is gezorgd, is het ook niet waar, dat men zijn buren niet kent. Men zal er dan als stadsbewoner niet al te intiem mee willen zijn, men kent ze wel en onderhoudt er ook allerlei hulpcontacten mee. Mede dank zij de planologie zullen vooral de gezinnen van de lagere statusgroepen zeer wel hun naaste omgeving kunnen structureren.
De ruimtelijke planning is evenwel, gelijk gezegd, als instrument van sociale planning, ontoereikend. Zij is belangrijk voor de elementaire ruimtelijke infrastructuur. Men onderschatte haar niet en het zou b.v. mogelijk zijn een studie op te zetten over de sociale betekenis van de bocht in de straat, maar zij schiet te kort als het gaat om de sociale opbouw in grotere lijnen.

Het sociale opbouwwerk in de groeiende stad moet, als ik goed zie, zien klaar te komen met een tweetal vragen: 'Welke vormen moeten aan de bevolking worden aangeboden, opdat deze zich geborgener gevoelt?', en 'hoe kan die bevolking beter georiënteerd raken in het geheel van vormen dat in een stad aanwezig is?'
Wij moeten natuurlijk oppassen vormen te maken, d.w.z. instellingen in het leven te roepen, verenigingen, commissies, clubs, die niet beantwoorden aan de behoeften van de mensen. Ook met de materiële vormen zij men voorzichtig: een ergens overgeschoten 'driehoekje' kan als voetbalveld meer in trek zijn dan een prachtig aangelegd terrein met kleedhok en opzichter. Het gaat er om lacunes te signaleren en tijdig te voorkomen. Interessant is nu het fenomeen *buurthuis*. Ik acht het woord om een paar redenen gelukkig, waarbij ik afzie van de vindingrijkheid om deze buurthuizen te dopen met namen als 'Honk', 'Anker', of wat ook. Vooreerst is er het gemoedelijke woord'buurt'. Als ik zeg 'bij ons in de buurt' dan ben ik een gewoon mens, maar als ik het heb over iets 'bij ons in de wijk', dan heb ik te veel in geleerde tijdschriften gelezen. Maar een belangrijker ding is, dat de term 'buurthuis' zo plezierig niets zegt omtrent wat er daar gebeurt. Het enige juiste antwoord daarop is namelijk 'van alles' en daar gaat het om. Het is belangrijk, dat er over de gehele stad verspreid ruimten zijn die er zijn ten dienste van de bevolking, zonder dat daarbij de commercie en het winst maken overheersen. Ik heb niet tegen het buurtcafé, maar ik betwijfel of dit in nieuwe stadwijken (en nu is het woord 'wijk' op zijn plaats) veel zin heeft. In de snel groeiende stad, waar alom nieuwe straten worden aangelegd en waar de mobiele stadsbewoner allereerst inwoner is van de stad en niet zozeer van de wijk waarin hij toevallig een woning heeft kunnen bemachtigen, heeft het café zijn plaats in het stadscentrum en is het ingebed in gezelligheid die het centrum heeft of wordt ondersteld te hebben. Buurthuizen evenwel hebben een ruimere functie. Beter kan ik nog zeggen: ze zijn multifunctioneel; ze dienen inderdaad voor 'van alles.' Men spreekt wel eens van 'instuif'. Ik wil mij wat geposeerder uitdrukken en spreken van vrijblijvend ergens binnenlopen, zoals men ook in zijn eigen huis vrij en dikwijls zonder veel duidelijke bedoelingen in- en uitgaat. Men moet eenvoudig eens gaan kijken, of er iets te doen is, of er mensen zijn om mee te praten of iets mee op te zetten. Een buurthuis is een complex van ruimten voor ontwikkeling en ontspanning. Er moet gespeeld, gedanst, gemusiceerd, geknutseld, gehandwerkt, naar lezingen geluisterd kunnen worden. Inhoudelijk moet het iets van de sociëteit heb-

ben, maar tegelijk iets van de vergaderplaats van allerlei clubs. Men moet er kunnen judoën, maar ook een receptie kunnen houden of een boek kunnen lenen. Men kan over het buurthuis enthousiast schrijven, vooral na een bezoek aan Engeland. Men kan hoog opgeven van de betekenis die een buurthuis kan hebben voor vreemde emigranten, die er een pied à terre hebben gevonden en gezelligheid. Men kan clubs voor bejaarden hebben gezien die kennelijk bloeiden; teenagers hebben zien swingen op jazzplaten. En toch kan men daarna weer twijfelen. Natuurlijk, het buurthuis brengt weer bindingen, in een sociale vorm die, naar vele voorbeelden bewijzen, het goed doet. Het kan ook het adres zijn, waar de gedesoriënteerde stadsbewoner raad komt halen om weer de weg te leren kennen in zijn stad. Maar: is het toch niet kunstmatig en zal het in veel gevallen niet een mislukking zijn, omdat de stadsbewoners er niets vinden van hun gading? Bieden we met het buurthuis wel steeds een sociale vorm aan waarvoor hij belangstelling heeft? Willen we met dit instrument van sociale opbouw juist niet dat doen wat wij dienen te vermijden, nl. de bevolking dwingen in te gaan in buiten hem om geschapen vormen?
Het gevaar zit er in. Het is niet juist het buurthuis als een panacee te beschouwen. Het is niet juist, dat elke buurt zijn buurthuis moet hebben. Het is ook geen vast ornament van de nieuwe stadswijk.

Sociale planning is het bieden van gelegenheid, van mogelijkheid, op een manier die uitnodigt weliswaar, maar waaraan in onze samenleving het element van dwang vreemd is.
En wat men aanbiedt, waartoe men niet als opzettelijk onderkend uitnodigt, moet aansluiten bij de behoefte van degenen die men wil bereiken. Het is best mogelijk, dat de traditionele jeugdvereniging het niet meer doet, dat de padvinderij — ik zeg niet dat het zo is, maar dat het zo kan zijn — de opgroeiende jeugd niet meer aanspreekt, maar wel een jazzdrumband, wel een judoclub, wel een vereniging van amateur-fotografen. Het is misschien verdrietig, dat er jongelui zijn die eenvoudig niet te krijgen zijn voor klassieke kamermuziek van een piano en een paar violen, maar wel voor een bandje dat het ritme van deze tijd beter weerspiegelt. Wie recreatiemogelijkheid wil bieden voor de teenagers — en dit is stellig één van de zaken waarmee de sociale opbouw in een snel groeiende industriestad te maken krijgt — heeft uit te gaan van de behoeften van deze leeftijdsgroep en doet onjuist deze zijn voorkeuren op te dwingen. Er is in onze samenleving potentiëel voldoende belangstelling voor allerlei zaken, ook zaken die een vorige generatie als cultureel beschouwde, maar de wegen die daartoe leiden, kunnen wel eens bijzonder onorthodox zijn. Het buurthuis, dat een centrale plaats kan innemen in de sector van ontspanning en ontwikkeling — ik zet dus de ontspanning voorop met de stille hoop, dat ontspanning de brug zou kunnen slaan naar de ontwikkeling —, dient geleid te worden door moderne mensen die bereid zijn gekke initiatieven te nemen.

We hebben te beseffen, dat er ook in onze samenleving allerlei activiteiten plaatsvinden, die wij hooglijk waarderen. Die samenleving doet al heel wat als zij daartoe gelegenheid biedt en als zij spontane activiteiten desgevraagd hulp en leiding geeft. Sociale opbouw bestaat voor een deel uit deze handreiking.
Ten slotte nog het andere punt van sociale planning. Dat is de hulp aan de bevolking om zich in de grote stad te oriënteren. We kunnen het punt wel wat uitbreiden. Het gaat er namelijk ook om, dat de bevolking zich op de juiste wijze aanpast aan de vormen die zij in de stad aantreft en waarmee zij niet goed raad weet. Als we dat inzien, kunnen we van een waaier spreken van voorlichting tot intensief individueel maatschappelijk werk. De voorlichting zelf vertoont al variaties van het breedwerpig uitstrooien van informatie tot het verstrekken van inlichtingen aan individuen.

Voorlichting kan overgaan in handreiking, in hulp, in steun. Materiële en geestelijke hulp gaan daarbij in elkander over. Vermoedelijk zal het maatschappelijk werk graag poneren, dat het de mensen behulpzaam is om binnen de sociale vormen op bevredigende wijze zich aan te passen. Dat zou dan vooral gaan om hulp in het niet-materiële vlak. In feite echter is het uitermate moeilijk om het materiële en niet-materiële van elkander te scheiden. *Hulp* bij het vinden van passende huisvesting ligt trouwens in de grenszone van beide. Aangezien uit een onaangepastheid van de mens aan zijn financiële mogelijkheden of aan de mogelijkheden van zijn woning geestelijke spanningen kunnen voorkomen, liggen maatschappelijk werk en deugdelijke voorlichting onmiddellijk in elkanders verlengde en zullen zij ook door dezelfde persoon ter hand genomen kunnen worden.
Bemoeit het *maatschappelijk opbouwwerk* zich met de sociale vormgeving en bedrijft het daarmee sociale planning in hoofdlijnen, het maatschappelijk werk is er op uit spanningen en spanninkjes die ontstaan als de mens tracht een verhouding te vinden tot de sociale vormen waarin hij is geplaatst, te reduceren. Op deze wijze vullen beide activiteiten elkander aan.

PROF. DR. SJ. GROENMAN

in de nederlandse samenleving

Nadat de vorige aflevering van Humanitas voor een groot deel gewijd was aan maatschappelijk opbouwwerk, willen wij nu gaarne aandacht besteden aan een recente publikatie van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk: 'Community organization in de Nederlandse samenleving, proeve van een terreinverkenning.' Getracht wordt in dit artikel enkele belangrijke gedachten uit het rapport weer te geven en enige gezichtspunten naar aanleiding hiervan naar voren te brengen.

In januari 1958 werd er door de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk een werkgroep ingesteld die tot taak kreeg, te bestuderen welke in ons land de betekenis zou kunnen zijn van de in de Verenigde Staten tot ontwikkeling gekomen methode van community organization.
Onlangs verscheen het gevraagde rapport.
Het belicht de betekenis die het begrip community organization in de Amerikaanse en die welke het in de Nederlandse literatuur heeft.
Het geeft een theoretische beschouwing over de betekenis die in ons land aan deze termen volgens de werkgroep toegekend zou moeten worden. Ook doet het een voorstel tot een bepaald woordgebruik. Het gaat in op het karakter van de Nederlandse samenleving en de vraag op grond van welke verschijnselen hierin men een behoefte aan community organization kan aanwijzen.
Er worden vervolgens een drietal Nederlandse praktijkvoorbeelden belicht. Het rapport eindigt met een aantal aanbevelingen.
Er is een zeer uitgebreid overzicht van Nederlandse publikaties over community organization en aanverwante onderwerpen toegevoegd.
Alleen al uit deze opsomming blijkt wel, dat de werkgroep zich voor een zeer uitgebreid probleemveld geplaatst zag.
Het zou jaren van wetenschappelijk onderzoek en doordenking vergen, zowel over de Nederlandse samenlevingsvormen als over de verschillende activiteiten die hier in de sfeer van samenlevingshulp ontwikkeld zijn, wil men tot goed gefundeerde oordelen komen. De werkgroep heeft zich bewust beperkt tot een uitwisseling van ervaringen en inzichten en een poging deze te verwerken tot een samenhangend geheel van uitgangspunten, werkhypothesen en opvattingen.
Een van de belangrijke conclusies waartoe het rapport in het laatste hoofdstuk komt, is het inzicht dat de community organization in Nederland nog in een experimenteel stadium verkeert. Er moet op dit terrein nog veel gebeuren voordat men met enige zekerheid over Nederlandse community organization kan spreken. Er zijn weinig praktijkvoorbeelden bekend die een volledig beeld tonen van datgene wat het rapport onder dit begrip wil verstaan. Concrete projecten op dit terrein vereisen een open benadering.
'Dit betekent enerzijds dat deze werkvorm als zodanig voorlopig nog niet kan wor-

den "genormaliseerd" volgens een algemeen geldend modelschema; anderzijds betekent het, dat niet elk project dat zich – bij voorbeeld op grond van een onder een bepaalde noemer toegekend subsidie, of op grond van een bepaalde naam of organisatievorm, of omdat het steunt op een in deze richting opgeleide functionaris – aandient onder de naam van 'community organization', kritiekloos als zodanig erkend en aanvaard kan worden.' (blz. 108)
Het wil ons voorkomen, dat de werkgroep zelf in de voorafgaande hoofdstukken deze reserve toch niet voldoende in acht heeft genomen.
Een theoretische doordenking gebaseerd op – deels wetenschappelijke – beschouwingen en eigen praktijkervaring ging vooraf aan een belichting van de Nederlandse praktijk. Wel wordt gesteld dat deze belichting bemoeilijkt werd door het grote gebrek aan studiemateriaal. Toch blijkt de toegevoegde literatuurlijst vrij veel praktijkmateriaal te geven, vooral over streekontwikkelingsprojecten, streek- en dorpszelfonderzoek en experimenten met sociale wijkopbouw. Ook valt te denken aan jaarverslagen van opbouworganen, regionale welzijnsstichtingen, enz. Waardevol is in dit verband ook de suggestie van de werkgroep om te komen tot een centrale registratie van praktijkgegevens in ons land.
Al zijn de bestaande gegevens misschien gebrekkig, toch zijn hierop, na systematische bestudering en onderlinge vergelijking o.i. wel degelijk al inzichten te baseren over wat er in Nederland tot nu toe op dit terrein wel en niet mogelijk is gebleken. Misschien zouden deze inzichten een minder ver gaande theorievorming blijken te rechtvaardigen, als die waartoe de werkgroep komt. Uiteraard dient er aan iedere belichting van de praktijk een theoretische doordenking vooraf te gaan. Indien dit achterwege bleef, zou men eenvoudig niet weten wát men wil belichten. De meningen over de mate waarin die theoretische doordenking tot een uitkristalliseren van begrippen moet komen, kunnen echter verschillen.
In hoeverre kwam de werkgroep nu in zijn denkarbeid tot een omlijning van begrippen en hypothesen?
Hij stelt voorop, dat er in Nederland in principe een behoefte bestaat aan 'herscheppend werken aan de samenleving'.

Hij zegt o.a.:
'Enerzijds lijkt er minder behoefte aan community organization te zijn dan elders – het gemeenschapsleven heeft zich in tal van richtingen ontplooid, de plaatselijke overheid bundelt tal van belangen en krachten en zorgt voor vele voorzieningen; – anderzijds is er méér behoefte aan community organization, juist in verband met de omvang en intensiteit van de institutionalisering en de ver doorgevoerde opsplitsing van de Nederlandse samenleving in levensbeschouwelijke, functionele en andere verbanden met een op plaatselijk niveau sterke groepsgebondenheid.' (blz. 58)
Wij menen inderdaad, dat de hier gesignaleerde verschijnselen, zoals overorganisatie, het gebrek aan samenwerking tussen allerlei levensbeschouwelijke en functionele organisaties ten bate van de gezonde ontwikkeling van een territoriale samenleving als geheel, de onoverzichtelijkheid en het gebrek aan geborgenheid die de huidige samenleving zo vaak voor vele mensen vertoont, problemen zijn die de een of andere vorm van hulp nodig maken.
Uit het rapport wordt het echter niet geheel duidelijk, waarom men bij het zoeken van hulpmiddelen in de eerste plaats zou moeten denken aan de Amerikaanse community organization. Dat de werkgroep hier wel van uitging wordt uiteraard voor een deel verklaard door het feit, dat aan hem nu eenmaal gevraagd was om dít begrip in het licht van de Nederlandse situatie te bestuderen. Het zou echter mogelijk moeten zijn om bij een beoordeling van de hulp die de Nederlandse samenlevingsvormen eventueel zouden behoeven, een dergelijk begrip aanvankelijk bewust buiten de aandacht te houden, om de praktijk met zo min mogelijk vooronderstellingen te

benaderen. In feite zou het ook geen bezwaar behoeven te zijn om van een dergelijk begrip uit te gaan, wanneer men het maar zo ruim stelt, dat er wisselende inhouden aan toegekend kunnen worden.
De werkgroep legt er zelf voortdurend de nadruk op, dat community organization een dynamische zaak is, waarvan de concrete inhoud van allerlei factoren afhankelijk is. In de uitgangspunten en de doelstellingen stelt hij echter het een en ander waarvan men zich kan afvragen, of hierin niet enkele te weinig getoetste vooronderstellingen omtrent de inhoud naar voren komen.
Wij zullen hier iets nader op ingaan:
De werkgroep komt tot de volgende stellingen:
'Uitgangspunt is een samenleving binnen een begrensd gebied. Dit gebied dient niet als een gegeven eenheid te worden vooropgesteld. Het is niet meer dan een vage bij benadering aan te duiden en beweeglijke begrenzing om het werkgebied waarbinnen community organization zinvol kan zijn, te bepalen.
Uitgangspunt is voorts, dat de mensen woonachtig binnen dat territoir daarin een leefmilieu vinden en dat zij in hun ontplooiing geremd worden, indien daarin niet een zodanig 'leefklimaat' aanwezig is, dat zij zich vrij kunnen bewegen, persoonlijke en groepsrelaties kunnen opbouwen en in wisselwerking met hun sociale omgeving zich zelf kunnen zijn en zich op hun plaats kunnen voelen.' (blz. 42, 43)
En verder:
'De doelstelling van community organization is — indien nodig — voor de samenleving binnen een bepaald min of meer territoriaal begrensd gebied zodanige voorwaarden te scheppen, dat:
— de behoeften en hulpmiddelen zo evenwichtig mogelijk op elkaar worden afgestemd om mede hierdoor:
——te bevorderen dat in die samenleving aanwezige en daarvoor medeverantwoordelijkheid dragende levensbeschouwelijke, politieke en andere groeperingen te zamen een optimale bijdrage leveren om:
— die samenleving als geheel tot een goed leefmilieu te maken voor individu en groep.' (blz. 43)
Als Nederlandse vertaling van de termen community organization stelt de werkgroep voor: '*gemeenschapbevorderende arbeid in de samenleving*'.
Uit het bovenstaande is het wel duidelijk, dat de werkgroep niet wil streven naar een romantisch ideaal van gemeenschap. Men kan zich echter afvragen, of het — gezien de vele onduidelijkheden en misverstanden die er over deze aangelegenheid bestaan — wel gunstig is, om dit woord in een benaming op te nemen.
Overigens worden er op verschillende plaatsen in het rapport toelichtingen gegeven die in feite een nadere bepaling van de inhoud van het begrip gemeenschap inhouden.
'Veelal blijkt het gevoel van *lotsverbondenheid* *) en de behoefte om in onderlinge confrontatie op de gezamenlijke levenssituatie een antwoord te geven bij velen die binnen een bepaald territoir wonen *te weinig bewust* of te weinig ontwikkeld te zijn, of wel men vindt er geen of te weinig uitingsmogelijkheden voor.' . . . (Hier) 'kunnen verschillende processen in gang worden gezet in de richting van een *"zich zelf helpen" van de samenleving.*' (blz. 45)
'Voor de toepassing van het idee van community organization zou in Nederland b.v. de *integratie-problematiek (sociale vormgeving)* als een belangrijk punt kunnen gelden.' (blz. 41). Het is niet geheel duidelijk, wat hier bedoeld wordt. Gesproken wordt van: 'de spanning tussen de enkeling en de ondoorzichtig geworden samenleving,' een spanning die 'tot uiting komt in vraagstukken als specialisering en insti-

*) *Cursivering van mij. R. Z.*

tutionalisering, het isolement en achterblijven van bepaalde groepen, desintegratie en desorganisatie, functionalisering en formalisering, het opsplitsen van de samenleving in allerlei groepen en subgroepen.' (blz. 41 en 42).
Dit alles houdt verband, aldus de werkgroep, met de medeverantwoordelijkheid van de enkeling voor de totaliteit. Wil men daaraan recht doen, dan mag er niet een van buitenaf manipuleren met groepen en gemeenschappen plaatsvinden, gericht op een daarbuiten gelegen doel. Iets verder stelt men het zo: 'Beïnvloeding van buitenaf die plaatsvindt zonder dat de betrokkenen zich bewust zijn van wat zij ondergaan kan een gerechtvaardigd hulpmiddel zijn bij het overwinnen van sociale noodsituaties, het hoort echter niet thuis in de door de werkgroep voorgestane opvatting van community organization'. (blz. 42). Ten slotte nog een citaal:
'De community organization is derhalve *primair* gericht op de *verbetering van de sociale contacten* tussen enkelingen, tussen enkelingen en groepen en tussen groepen onderling, op het aankweken van en groter *verantwoordelijkheidsgevoel voor de samenleving* als geheel en op het ontwikkelen van de *onderlinge hulpverlening* en *"selfhelp"*.' (blz. 44).

Het wil ons voorkomen, dat er hier wel heel wat aangelegenheden met elkaar in verband gebracht worden waarvan het moeilijk te beoordelen is in hoeverre zij alle als elementen van community organization opgevat moeten worden; in hoeverre zij tegelijkertijd moeten optreden; in hoeverre noodzaak en mogelijkheden ervan afhankelijk zijn van de situatie.
Vaak zal goede voorlichting over maatregelen die door instanties buiten een bepaalde samenleving genomen worden, ten bate van een doel *in* die samenleving, (b.v. economische ontwikkeling) zonder dat de betrokkenen zich – aanvankelijk – bewust zijn van wat zij ondergaan, een beter hulpmiddel zijn dan community organization. Onduidelijk is voorts in hoeverre medeverantwoordelijkheid kan betekenen: medebeslissen; en ook waarom verbetering van sociale contacten *in* het betrokken gebied altijd een wezenlijk element moet en kan zijn. Het voert te ver om hier op dit alles in nader in te gaan. Er moge verwezen worden naar het artikel 'Wat is maatschappelijk opbouwwerk?' in het decembernummer 'Humanitas', vooral blz. 124 en 125.
Wat betreft de Nederlandse vertaling voor community organization nog het volgende: Wellicht zou men zich, afgaand op een eerste indruk, kunnen afvragen, waarom deze activiteit niet aangeduid wordt met de termen 'maatschappelijk opbouwwerk'. In het spraakgebruik, zoals zich dat tot nu toe in Nederland ontwikkeld heeft, is dit toch welhaast een gewoonte geworden en bij het zoeken van termen waarvan men hoopt dat zij in zo groot mogelijke kring toegepast zullen worden, is het van belang om met een dergelijke gewoonte rekening te houden.
Bij nadere beschouwing blijkt het echter, dat de werkgroep wel degelijk óók de termen 'maatschappelijk opbouwwerk' als aanduiding voor community organization (gemeenschapbevorderende arbeid) wil gebruiken, nl. als soortnaam, voor een aantal activiteiten waarvan gemeenschapbevorderende arbeid er één kan zijn. De groep spreekt van: 'een verzamelnaam voor verschillende activiteiten welke beogen de sociale omgeving van de mens in gunstig geachte zin te beïnvloeden, door middel van deskundig begeleide sociale processen waaraan de betrokken bevolking zelf actief deelneemt.' (blz. 52).
De werkgroep denkt hierbij b.v. aan streek-zelfonderzoek (community self-survey) groepsvoorlichting ten aanzien van sociale aspecten van technische en economische maatregelen, commissiewerk in het kader van sociale planning b.v. in nieuwe stadswijken en in ontwikkelingsgebieden.
Deze activiteiten zijn in hun werkwijze verwant aan community organization. Wanneer deze activiteiten echter niet van het begin af en doelbewust gericht zijn op een bijdrage aan een zo harmonisch mogelijke groei van het geheel van een samenleving,

doch slechts plaatsvinden binnen het kader van bepaalde levensbeschouwelijke of functionele verbanden, wil de werkgroep deze niet onder het begrip community organization rangschikken. Dit houdt dus een zekere beperking in van het gebruik van het begrip community organization.
Ook community organization is dus een der activiteiten, vallend onder maatschappelijk opbouwwerk. De andere activiteiten kunnen op zich zelf staan, of deel uitmaken van een proces van community organization. Het laatste kan bovendien 'methodische aanwijzingen leveren binnen het maatschappelijk opbouwwerk.' (blz. 105).
Hoe wil de werkgroep nu de gemeenschapbevorderende arbeid (community organization) opvatten? In hoeverre is het een *arbeid,* in hoeverre een *proces* en in hoeverre een *methode*?
Als wij het goed begrijpen, dan vat het rapport gemeenschapbevorderende arbeid in de samenleving op als een systematische ondersteuning*sarbeid* die met behulp van een bepaalde *methode* tracht een *proces* van community organization op gang te brengen. Onder een proces verstaat men dan een reeks ontwikkelingsfasen, waarin elke volgende fase zo systematisch mogelijk volgt op de voorafgaande fase. Onder methode verstaat men een 'bepaalde werkwijze, die een combinatie van technieken hanteert en een eigen benadering en eigen "spelregels" kent.' (blz. 49).
Deze ondersteuningsarbeid is als hulpmiddel in principe een tijdelijke zaak. Meestal is het wenselijk, dat hierbij een beroepskracht wordt ingeschakeld.
Wij vragen ons af, of het juist is, om in dit experimentele stadium waarin de community organization in Nederland, ook volgens de werkgroep (nog) verkeert, al te spreken van een specifieke methode. Misschien zou het wenselijk zijn, wanneer deze tot ontwikkeling kwam. Zolang hierover echter nog zo weinig met zekerheid valt te zeggen, zal men ook heel moeilijk kunnen beoordelen welke de 'methodische aanwijzingen' zijn die de community organization kan leveren voor de andere vormen van maatschappelijk opbouwwerk.
Wel heeft de werkgroep getracht hiervan iets aan te duiden, door een reeks ontwikkelingsfasen te noemen waarlangs het proces verloopt of zou moeten verlopen.

De fasen van dit proces betreffen:
— bewustwording van de eerste probleemstelling bij een beperkt aantal leden van de betrokken samenleving,
— nadere verkenning van de situatie,
— vorming van een 'werkverband', waarin de groeperingen, instellingen, enz. die in deze samenleving op het terrein van het onderkende 'probleemveld' optreden, vertegenwoordigd zijn,
— uitwerking in dit 'werkverband' van de probleemstelling in lange- en korte- termijndoelstellingen,
— het zoeken van hulpbronnen voor onderzoek en actie voor die problemen die men het eerst wil aanpakken,
— het mobiliseren van het 'achterland' om tot actie over te gaan,
— voortgaand beraad en beoordeling van de actie.
Enkele opmerkingen hierover:
Zou het niet waardevol geweest zijn om deze reeks van fasen eens te toetsen aan de drie praktijkvoorbeelden die in hoofdstuk IV van het rapport gegeven worden? Men heeft vaak het gevoel, dat een dergelijke opsomming 'te mooi' is. Het lijkt of dit alles alleen mogelijk is in een samenleving waar een proces van community organization zich als het ware op braakliggend terrein, of 'in reincultuur' zou kunnen voltrekken. Zoals de werkgroep zelf opmerkte, is dit nu juist in Nederland nergens het geval. Over de vraag welke eisen de verschijnselen van overorganisatie en institutionalisering in ons land stellen aan een methodiek van community organization, blijkt nog heel weinig te zeggen te zijn.

Reeds eerder in dit artikel opperden wij de mogelijkheid, dat een systematische beoordeling van praktijkvoorbeelden in het licht van een minimum aan theoretisch begrippenmateriaal zeer aanbevelenswaard zou zijn.

Allerlei punten zouden daarbij belicht kunnen worden.
1. Op welke problemen heeft het voorbeeld betrekking? Ligt dit op het terrein van het maatschappelijk werk, van woningbouw, van sport- en speelaccommodatie, enz.? (Dit is een belangrijk punt, omdat men het er nog lang niet over eens is, op welke behoeften community organization betrekking kan hebben. Meestal spreekt men van die op het gebied van het sociale welzijn, maar hoe ver strekt zich dit uit?)
2. Bij wie lag het initiatief?
3. Welke groeperingen en instellingen trachtten de intiatiefnemers hierbij te betrekken?
4. Werd er een 'werkverband' gevormd; en hoe was de vertegenwoordiging hierin: à titre personnel, als officiële vertegenwoordiging van groeperingen of van de organisaties dier groeperingen.
5. Hoe waren de verbindingen met deze 'achterlanden'?
6. Kwamen er ontwikkelingen, 'deelprocessen' in de verschillende 'achterlanden' tot stand?
7. Een globale beoordeling, in hoeverre in het project sprake was van 'zelfwerkzaamheid' van de bevolking.

Wellicht zou op grond van een onderlinge vergelijking van het nu aanwezige praktijkmateriaal ook iets gezegd kunnen worden over de verschillen die tussen meer en minder verstedelijkte omgevingen op deze punten worden aangetroffen.
Er bestaat de mogelijkheid, dat op grond van deze praktijkgegevens op het ogenblik in Nederland slechts een minimum aan methodische gezichtspunten met betrekking tot community organization reëel blijkt te zijn. In dit minimum zal het intergroepsproces een belangrijk aandeel hebben. Het zou de voorkeur verdienen om voor dit minimum de naam 'community organization' te reserveren. Dit zou dan alleen een benaming zijn van een (minimum aan) methode.
Zoals gebleken is, gebruikt de werkgroep deze termen tevens als aanduiding van een werkvorm, waarvoor dan als Nederlandse vertaling voorgesteld wordt 'gemeenschapbevorderende arbeid in de samenleving', dat als specifieke doelstelling heeft, de gerichtheid op een territoriale samenleving als geheel.
Het blijkt dus dat de werkgroep voor community organization als methode geen en voor community organization als activiteit wel een vertaling gegeven heeft. In het voorgaande hebben wij uiteengezet, dat deze activiteit valt onder het verzamelbegrip maatschappelijk opbouwwerk; het is dus ook met deze 'soortnaam' aan te duiden.
Het zou een bezwaar kunnen zijn, dat het verzamelbegrip maatschappelijk opbouwwerk, in het door de werkgroep voorgestelde woordgebruik ook toegepast kan worden op activiteiten die niet op een territoriale samenleving als geheel gericht zijn, doch plaatsvinden binnen afzonderlijke groeperingen en functionele werkverbanden. Er zijn dergelijke interne opbouwende activiteiten mogelijk die bepaald niet ten goede komen aan de ontwikkeling van een gezonde samenleving als geheel. Het is verwarrend om dan wel van maatschappelijk opbouwwerk te spreken. Waarschijnlijk is dit ook niet de bedoeling geweest van de werkgroep. Hij zegt nl.:
'Daar zij (deze interne opbouwende activiteiten) echter tevens t.b.v. het geheel van de samenleving een waardevolle bijdrage kunnen betekenen, zou de werkgroep een aantal van deze activiteiten bij voorkeur onder het verzamelbegrip 'maatschappelijk opbouwwerk' willen rangschikken.' (blz. 54)
Hoewel zij dit elders niet met zoveel woorden aangeeft, houdt deze formulering dus in, dat de werkgroep het leveren van een bijdrage aan het geheel van een sa-

menleving een criterium vindt om een activiteit met de soortnaam 'maatschappelijk opbouwwerk' te betitelen.
Samenvattend:
'O.i. kan men in Nederland inderdaad spreken van maatschappelijk opbouwwerk als verzamelbegrip voor activiteiten die zoveel mogelijk ten bate van de ontwikkeling van een territoriale samenleving aangewend worden. Verschillende methodische werkwijzen kunnen daarbij een rol spelen, o.a. een *methodiek* van community organization. Wat deze methodiek inhoudt, staat slechts minimaal vast. Over community organization als *werkvorm* in het maatschappelijk opbouwwerk bestaat in Nederland een zo grote onzekerheid wat betreft de inhoud in de verschillende samenlevingsvormen, (stad, platteland, geïsoleerde samenlevingen, die in snelle ontwikkeling, enz.) dat het wellicht beter is, hier niet van *een* activiteit te spreken, doch alles waarop hiermee gedoeld wordt, al naar de situatie, te differentiëren en verschillend aan te duiden met benamingen vallend onder het verzamelbegrip maatschappelijk opbouwwerk. In dit verband geeft het rapport vele waardevolle opmerkingen over beleidsvoorwaarden, omstandigheden in de situatie waarmee men rekening dient te houden, het organisatorische kader en beroepskrachten.

R. A. E. ZIJLMAN

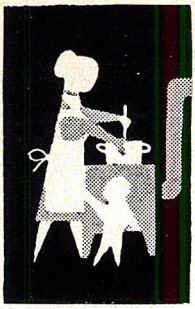

GEZINSVERZORGING

'international council of home helpservices'

Van 18 t/m 22 september 1962 was de 'wereld van de gezinsverzorging' te Parijs verzameld.
In 1959 werd in Nederland (te Zeist) het eerste internationale congres gehouden; hier werd toen definitief de basis tot oprichting van een internationale organisatie gelegd.
Internationale contacten bestonden trouwens al vanaf 1952, toen voor de eerste maal voor een (Engels) congres te Londen buitenlandse organisaties werden uitgenodigd.
Voor het nu in 1959 tot een definitief besluit kwam, waren in de tussenliggende jaren nog contacten te Parijs, Oxford en Brussel.
In Nederland werden met het vaststellen van de statuten en het benoemen van een dagelijks bestuur de besluiten bezegeld.
Het benoemde dagelijks bestuur, onder voorzitterschap van de Engelse mejuffrouw E. Carnegy Arbuthnott (het secretariaat wordt door Nederland vervuld), bereidde het congres 1962 voor, waarop o.a. (tijdens de algemene vergadering' het inmiddels vervaardigde huishoudelijk reglement moest worden goedgekeurd.
Op deze algemene vergadering, die — vooraf aan een driedaags congres — op 18 en 19 september werd gehouden, kregen — bijna alle formele zaken hun beslag.
Het ligt niet in de bedoeling uw geduld op de proef te stellen met een nauwkeurige beschrijving van de moeizame gang van zaken gedurende deze twee dagen.
Laten we — evenals trouwens de onverstoorbare voorzitster — met een glimlach aan alle moeilijkheden die optraden bij benoeming van het bestuur, vaststelling van het huishoudelijk reglement, enz., voorbijgaan en slechts het resultaat in ogenschouw nemen.
De resultaten dan zijn in volgorde van afwikkeling als volgt samen te vatten:

Verkiezing algemeen bestuur
Deze verkiezing verliep zonder moeilijkheden, omdat er voldoende bestuursplaatsen beschikbaar waren om ieder land één zetel te geven.

Vaststelling huishoudelijk reglement
Een voorbespreking door de Nederlandse deelnemers had een aantal kritische opmerkingen opgeleverd, die — hoewel vanuit andere landen nagenoeg geen reacties kwamen — voldoende ingrijpend waren om het wijzigen van een aantal artikelen noodzakelijk te maken.

Verkiezing nieuw dagelijks bestuur
Ook hier zal ik u een beschrijving van de moeizame wijze van verkiezing besparen. Belangrijk ter vermelding is de wijziging die Nederland met betrekking tot de vervulling van vacatures voorstelde.
Uiteindelijk werd het dagelijks bestuur verkozen, met uitzondering van het Amerikaanse lid, dat moeilijk de vergaderingen kon bijwonen. In haar plaats kwam de Zwitserse Frau dr. Hadorn.
Namens Nederland heeft dr. Scholten (als secretaris) zitting in het dagelijks bestuur.

Tijds- en plaatsbepaling volgend congres
Wat de plaats betreft ging het bij de stemming om Duitsland en Amerika. Vele deelnemers hebben zich toch wel laten leiden door het feit, dat de hoge reiskosten naar Amerika van weinig soberheid zouden getuigen, waardoor Duitsland met grote meerderheid uit 'de bus' kwam.
Het volgende congres vindt plaats in 1966.
Schreef ik hierboven niet 'kregen — bijna — alle formele zaken hun beslag'? Ja, bijna, want een heel belangrijk punt — de financiële bijdrage per organisatie — werd eenvoudig vergeten in de algemene vergadering in stemming te brengen. In het algemeen bestuur is de kwestie wel besproken, over de hoogte van de contributie schijnt men zich hier wel een oordeel gevormd te hebben. We wachten nu maar af, hoe men deze zaak verder zal regelen.
Aan de algemene vergadering namen de volgende landen deel:

	aantal vertegenwoordigers per land:	*aantal organisaties:*
Amerika	3	1
België	4	1
Denemarken	1	1
Duitsland	12	5
Engeland	5	3
Finland	3	1
Frankrijk	22	8
Israël	1	1
Italië	3	1
Nederland	11	6
Noorwegen	1	1
Oostenrijk	1	1
Zweden	2	1
Zwitserland	7	3

Het congres 20, 21 en 22 september 1962
Zoals reeds gezegd, volgde op de hierboven genoemde algemene vergadering een congres van drie dagen.
De algemene vergadering was nog in zitting bijeen, toen het grote aantal congresgangers (in totaal waren er ongeveer 370) kwam toestromen.
Het zal duidelijk zijn, dat de stof die werd behandeld in een vijftal uitvoerige inleidingen, een vijftiental '10-minuten-speeches' over de situatie van het werk der gezinsverzorging en gezinshulp in de verschillende landen, moeilijk in kort bestek is samen te vatten. Dit te meer, waar de situatie per land in vele opzichten van elkaar verschilt. Duidelijk bleek dit met name in de verschillende discussiegroepen. De opgedane ervaringen en indrukken zullen dan ook, voor zover zij voor Neder-

land iets nieuws kunnen betekenen, niet zonder meer in onze situatie worden gebruikt.
Men had er naar mijn mening beter aan gedaan de congresstof rond één centraal punt te concentreren en van de gehouden inleidingen vooraf stellingen (of een beknopte samenvatting) te laten uitgaan.
Hierdoor had men ongetwijfeld het aantal inleidingen kunnen beperken en de naar mijn mening zeer belangrijke samenkomsten van de werkgroepen kunnen uitbreiden.
Wellicht had men dan ook inleidingen en discussie op elkaar kunnen laten aansluiten, zodat de inleiders op de samenvattingen van de rapporteurs hadden kunnen reageren.
Hoe het zij, het geheel heeft een zo groot en verward aantal indrukken opgeleverd, dat het mij beter lijkt afzonderlijk nog eens in te gaan op de situaties in enkele landen en op de gehouden inleidingen.
Met dit al meen ik toch een globaal overzicht gegeven te hebben van algemene vergadering en congres.
Dit beeld is echter niet compleet, als ik niet tevens zou wijzen op het belang van de niet te organiseren krachten die werkzaam zijn tijdens een dergelijke manifestatie. Als ik hierbij denk aan de bijzonder plezierige omgang met landgenoten, de gesprekken met verschillenden uit andere landen, dan denk ik zelfs met plezier terug aan de wat formele recepties op het Stadhuis en het Ministerie van Volksgezondheid en Bevolking, zeker ook aan de heerlijke boottocht op de Seine en niet in de laatste plaats aan de omzwervingen door Parijs, die ondanks alles toch mogelijk bleken.
'Paris la vie'!

J. TERLOUW

subsidie voor gezinsverzorging in geleen

De gemeenteraad te Geleen heeft bij de behandeling van de begroting voor 1963 ook Humanitas geplaatst op de lijst van gezinsverzorgingsinstellingen die voor gemeentesubsidie in aanmerking komen. Hiermee is gelukkig een einde gekomen aan de uitzonderingssituatie die in Geleen was ontstaan, doordat telken jare een meerderheid van de gemeenteraad aan Humanitas subsidie weigerde, terwijl aan rooms-katholieke en protestantse instellingen op grond van dezelfde regeling wel subsidie werd toegekend. De kentering kwam in 1961, toen aanvankelijk de stemmen staakten. De beslisssing van de tweede raadsvergadering, waarin — voor de laatste maal — een meerderheid zich uitsprak tegen de subsidiëring van Humanitas, heeft indertijd sterk de aandacht getrokken. De gebezigde argumenten op levensbeschouwelijk gebied, die met de gezinsverzorging als zodanig weinig uitstaande hadden, bleken ook voor de minister van Maatschappelijk Werk niet steekhoudend te zijn, zodat wel rijkssubsidie werd verleend. Ook de minister van Binnenlandse Zaken sprak zich naar aanleiding van schriftelijke vragen in de Tweede Kamer uit voor het op gelijke wijze tegemoettreden van alle groepen van de burgerij in deze kwestie van gemeentelijke subsidietoekenning.
Met erkentelijkheid vermelden wij nog, dat in 1961 de financiële gevolgen van de subsidieweigering in Geleen zijn opgevangen door spontane bijdragen uit het gehele land, terwijl de afdeling Rotterdam de dekking van het overblijvende bedrag op zich nam door Geleen te 'adopteren'.
Het is intussen verheugend, dat zulke noodmaatregelen niet meer nodig zijn, nu ook in Geleen de bereidheid blijkt te bestaan het gezinsverzorgingswerk van Humanitas op de normale wijze te erkennen.

BEJAARDENZORG

voetverzorging voor bejaarden

Van de heer Beeks, functionaris bij de Raad voor Bejaardenwerk van de gemeente Hilversum (Stephensonlaan 18), ontvingen wij toestemming voor het plaatsen van bijgaande mededeling.
Dit idee is wellicht bruikbaar om via een plaatselijk overlegorgaan te introduceren. Red.

In de kring van het dagelijks bestuur van de Federatieve Raad voor Bejaardenwerk in Hilversum, leefde de gedachte dat onder de bejaarden wel behoefte bestond aan een gunstige regeling voor voetverzorging. Men had echter geen idee hoe groot deze behoefte zou zijn. Er werd in december 1960 middels een invulkaartje in het eerste nummer van 'Op de Hoogte', een mededelingenblad dat enkele malen per jaar verschijnt en aan alle bejaarden in Hilversum gratis per post wordt toegezonden, een enquête ingesteld. Hierop kwamen ruim 400 antwoorden binnen. Dit onverwachte grote aantal deed het dagelijks bestuur besluiten verder stappen te doen. Bij het uitwerken der enquête kwamen allerlei moeilijkheden en vragen naar voren, o.a. vrije keuze van pedicure, enorme verscheidenheid in de tarieven, de frequentie van het aantal behandelingen. Uit informatie bij de pedicures bleek, dat medewerking van die zijde ook niet eenvoudig zou zijn, zowel t.a.v. de tarieven, mogelijkheid van behandeling bij de bejaarden aan huis, enz.
Men kwam toen op het idee met de Federatie van Kruisverenigingen te Hilversum overleg te plegen. Dit had tot resultaat dat na verschillende besprekingen de kruisverenigingen besloten hun service uit te breiden met een tegemoetkoming in de kosten van voetbehandeling voor bejaarden.
Uitgaande van de gedachte, dat één behandeling per twee maanden in de regel voldoende is te achten, werd besloten met ingang van 1 januari 1962 aan de leden van 65 jaar en ouder een tegemoetkoming in de kosten van voetverzorging te verlenen van *f* 1,50 voor één behandeling per twee maanden, dus ten hoogste *f* 9,– per jaar. De bejaarde moet dan van zijn pedicure een kwitantie vragen voor het door hem

Vervolg op pagina 3 omslag

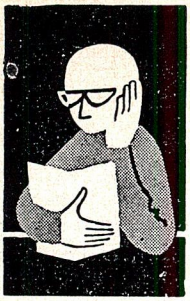

BOEKBESPREKINGEN

het strafrecht en de jeugd

door prof. dr. j. c. hudig

In de serie voorlichtende brochures die uitgegeven wordt door de Nationale Federatie voor Kinderbescherming, de Nederlandse Bond voor Moederschapszorg en Kinderhygiëne en de Stichting voor het Kind gezamenlijk, is in de loop van 1962 verschenen 'Het strafrecht en de jeugd', van de hand van mej. prof. mr. J. C. Hudig. Professor Hudig heeft, met haar jarenlange ervaring als kinderrechter, in de twee hoofdstukken die handelen over de procesgang in kinderzaken en de straffen en maatregelen voor minderjarigen, bijzonder heldere uiteenzettingen gegeven.
Maar interessanter leken mij de vragen, opgeworpen aan het begin en einde van dit boekje. Allereerst: 'Is kinderstrafrecht te rijmen met kinderbescherming?' Men kan zich immers afvragen of een minderjarige die een delict beging, besefte dat hij iets strafbaars deed. Kan hij het bovendien helpen, dat hij aldus handelde; kan het strafbare feit hem toegerekend worden? Ten slotte, is het strafgeven de juiste manier van hulp bieden? Professor Hudig meent, dat kinderstrafrecht wél te rijmen valt met kinderbescherming, mits geen kinderen onder de 13, 14 jaar vervolgd worden, noch ernstig gestoorde kinderen.

Aan het einde van de brochure wordt het probleem besproken of het zin heeft het kinderstrafrecht te handhaven, nu er vele andere, civielrechtelijke mogelijkheden bestaan. Professor Hudig beantwoordt de vraag instemmend (in vroeger jaren dacht zij hier anders over*), b.v. voor kinderen die 'terechtgewezen' en niet behandeld moeten worden. Maar ook in die gevallen, dat de delicten in groepsverband gepleegd zijn en in de maatschappij onrust veroorzaakt hebben. Het blijft natuurlijk zaak ieder geval nauwkeurig, afzonderlijk te bezien. De schrijfster zegt nadrukkelijk, dat kinderen zich in een ontwikkelingsperiode bevinden en dat het achterwege blijven van nuttige maatregelen juist dan niet meer goed gemaakt kan worden.
De brochure kan voor *f* 1— besteld worden bij de Stichting voor het Kind, Emmastraat 38, Amsterdam.

M. ROOD–DE BOER

*) Zij schrijft in het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk nr. 7, 1961: 'Ik heb wel eens gemeend, dat wij ons doel beter zouden kunnen bereiken met de soepeler procedure en ruimere mogelijkheden van het civiele recht, althans voor kinderen onder 16 jaar. Thans schijnt het mij toe, dat dit niet juist zou zijn.'

de brochure 'vrij en veilig'

van nel bothof

Het geschrift 'Vrij en Veilig' van Nel Bothof kan in zijn algemeenheid zeer zeker een soort richtlijn genoemd worden voor velen die op het terrein van de vrijetijdsbesteding praktisch werk verrichten. Met name, omdat schrijfster voor een belangrijk deel in haar brochure uitgaat van enkele in aanleg gegeven elementen in de mentaliteit van het kind. Zo tracht zij in kort bestek begrip te wekken voor de gevoelsmatige instelling van het kind dat zich zoekt bezig te houden, terwijl zij tevens tracht de volwassene inzicht te geven in de functie die hij vervult bij het vorm en richting geven aan de activiteiten van dit kind.
Het is zeker jammer te noemen, dat de schrijfster niet geheel en al geslaagd is in deze opzet. Zij heeft gemeend ook nog praktische wenken en wensen in de brochure op te moeten nemen, wat niet geheel bevorderlijk is geweest voor de overzichtelijkheid, zodat het geheel een wat verwarrende indruk achterlaat en de bedoelingen van de schrijfster niet helemaal duidelijk zijn geworden. Een indruk die nog versterkt wordt, doordat de schrijfster zich in een algemene brochure heeft willen richten, zowel tot ouders, als tot leiding van inrichtingen, clubhuizen, sanatoria, e.d. Dit heeft tot gevolg dat bij al deze groepen na het lezen een onbevredigd gevoel blijft bestaan, van waaruit men vraagt hoe, resp. wat, men nu eventueel beter of anders moet doen. Wat bij het lezen van de brochure volledig gemist wordt, is het sociale element in het spel van het kind. Voortdurend wordt uitgegaan van het spel van het kind als individu, waarbij de vraag, in hoeverre de groep waarin het kind zich bevindt, invloed uitoefent op zijn activiteiten, onbeantwoord blijft. Vaak juist wordt door het zijn in een groep een kind geremd of gestimuleerd in zijn activiteiten. Hoe dikwijls beoordeelt een groep niet het werk van zijn leden naar de maatstaven goed, beter, best. Tevens wordt de activiteit die een kind in groepsverband beoefent meermalen ondergeschikt gemaakt aan het doel wat de groep zich als geheel heeft gesteld, zodat de volwassene die leiding aan een dergelijke groep geeft, zich moet richten op de activiteit als middel. Hier vloeit vaak uit voort, dat men afwijkend van de in deze brochure genoemde principes voor het methodisch hanteren van een activiteit moet handelen. Mij dunkt is dit een mogelijkheid, waaraan de schrijfster is voorbijgegaan. Al met al is het toch een interessante brochure die, mede door afwisselend taalgebruik en de illustratie met enkele praktijkgevallen, zeker de moeite van het lezen waard is.

D. G. WESSELS

Op het Centraal Bureau ligt voor belangstellenden ter inzage:

a. Criteria voor de allocatie van investeringen in onderontwikkelde gebieden. Excerpt van een bijdrage, verschenen in het Economic Bulletin for Asia and the Far East — Vol. XII nr. 1.

b. Het 'Ontwikkelings Decennium' der Verenigde Naties — Voorstellen voor Actie-Rapport van de Secretaris-Generaal voor de ECOSOC van 22 mei 1962 E/3613, samengesteld door deze afdeling.

lectuur van 'the american humanist association

Wij ontvingen een volledig assortiment van de brochures en pamfletten die de AHA uitgeeft. Belangstellenden kunnen deze boekjes tegen kostprijs bestellen. De dikte en het type der boekjes is vergelijkbaar met onze eigen brochures en folders. Gegevens over de prijs ervan, voor zover bekend, worden achter de titels vermeld. Het bestel-adres is:

The American Humanist Association,
Humanist House,
Yellow Springs, Ohio,
USA.

Titel	Schrijver	Nummer	Prijs excl. port
Man without God	Sir Julian Huxley	AHA 219	5 ct ($)
Man's tragic fate	Gardner Williams	AHA 223	5 ct ($)
Humanism the emerging faith	George Calmgaert	AHA 222	5 ct ($)
A democratic view of religion	Curtis W. Reese	AHA 218	5 ct ($)
Heretics All	Stewart Pahl	AHA 220	5 ct ($)
The coming religion of Humanism	Sir Julian Huxley	AHA 204	5 ct ($)
The Challenge of Humanism	Harold Rafton	AHA 212	5 ct ($)
The faith of a Humanist	Bertrand Russel	AHA 205	5 ct ($)
Naturalistic Humanism	Roy Wood Sellars	AHA 213	5 ct ($)
The faith of a Humanist	Sir Julian Huxley	AHA 206	5 ct ($)
Humanism as a Personal Philosophy	Mary Morain	AHA 214	5 ct ($)
Science and the supernatural	A. J. Carlson	AHA 208	5 ct ($)
Humanism Believes	Corliss Lamont	AHA 215	5 ct ($)
Humanism a Rational Religion	Harold Rafton	AHA 209	5 ct ($)
Science for Humanity	Hermann Muller	AHA 210	5 ct ($)
A Humanist Funeral Service	Corliss Lamont	Pamphlet 6	50 ct ($)
The Supreme Courts's Decision on the reading of Prayer in Schools		AHA 129	15 ct ($)
The Unit of Survival is the Human Race	Hudson Hoagland	AHA 126	15 ct ($)
Survival – Let the People Decide	M. B. Visscher	AHA 125	15 ct ($)
Moral Aspects of Mental Health	Nath. S. Lehrman	AHA 128	15 ct ($)
Decadent Conservatism and Fighting Liberalism	Ivor Kraft	AHA 127	15 ct ($)
A Humanist Manifesto 1933		vouwblad	gratis?
33 Steps, An Inventory of Religious Beliefs	D. A. Richards	T–2	5 ct ($)

Titel	Schrijver	Nummer	Prijs excl. port
Humanism, the position the movement the program		vouwblad	gratis?
Purposes and Program of the AHA		vouwblad	gratis?
What Can We Believe	H. R. Rafton	reprint 3	5 ct ($)
Agnostic Conscientious Objectors	Lester Forest	AHA 54	15 ct ($)
In Defence of Separation of Church and State		AHA 53	25 ct ($)
Causes and Cure of Crime and Juvenile Delinquency		AHA 52	15 ct ($)
Religion in Public Universities			15 ct ($)
The Outlook for Rationality in the Present World	H. E. Barnes	AHA 116	15 ct ($)
An Objective Basis for Ethics	A. E. Kuenzli	AHA 106	15 ct ($)
The Ethics of Birth Control or, 'Who Owns Your Body'	Th. S. Szasz	AHA 101	15 ct ($)
Humanism and Peace	Linus Pauling	AHA 114	15 ct ($)
Neurotic Defence Mechanisms in Supernatural Religion	W. La Barre	AHA 102	15 ct ($)
Can Humanism Meet Man's Spiritual Need?	A. D. Black		15 ct ($)
The Negro comes to Grace-street	V. L. Bullough	AHA 117	15 ct ($)
The Humanism of Albert Camus	E. W. Carlson	AHA 103	15 ct ($)
Signal Reactions to Religious Symbols		AHA 110	15 ct ($)
In the Cause of Humanity	H. J. Muller	AHA 118	15 ct ($)
The Semantic Preparation for War	Neil Postman	AHA 124	15 ct ($)
Living Humanism In the Netherlands It Is Action	G. von Hilsheimer	AHA 120	15 ct ($)
The Richer Rich and Poorer Poor	Samuel Jacobs	AHA 109	15 ct ($)
The War Between Generations			
Juvenile Delinquency Stumps the Experts	R. Dreikurs m.d.	AHA 105	15 ct ($)
Towards Nuclear Disarmament	H. A. Jack	AHA 123	15 ct ($)
The Banal and The Costly Funeral	V. L. Bullough	AHA 119	15 ct ($)
New Light on Dewey's Common Faith	Corliss Lamont	AHA 108	15 ct ($)
The Impact of Uncontrolled Birth on Our Democratic Process		AHA 104	15 ct ($)

Titel	Schrijver	Nummer	Prijs excl. port
John Dewey and the American Humanist Association	Corliss Lamont	AHA 107	15 ct ($)
Faces of Heroism	Maxine Greene	AHA 113	15 ct ($)
What is Humanism	E. B. Backus	AHA 121	15 ct ($)
Raising Children in a Democracy	R. Dreikurs m.d.	AHA 112	**15 ct ($)**
The Religion of Democracy	R. Dreikurs m.d.	AHA 111	15 ct ($)
Science As Morality	George Simpson	Pamphlet 1	$ 1,–
Morality without God	F. S. Jannotta and M. M. Mangasarian	Pamphlet 4	75 ct ($)
A Humanist Answer to the Philosophic Needs of Today	Corliss Lamont	Pamphlet 2	15 ct ($)
The Way to Happiness	J. P. Warbasse	Pamphlet 3	50 ct ($)
A Humanist Symposium on Metaphysics	Max Otto Julian Huxley Corliss Lamont Gardner Williams Roy Wood Sellars J. H. Randall	Pamphlet 5	50 ct ($)

Vervolg van pagina 20

betaalde bedrag; tegen overlegging van deze kwitanties en op vertoon van een voetverzorgingskaart, hem door zijn kruisvereniging op zijn verzoek uitgereikt, kan hij een maal per half jaar of per jaar zijn tegemoetkoming ontvangen. Deze regeling heeft de volgende voordelen:

a. de bejaarde is vrij in de keuze van pedicure, mits deze beroepspedicure is en in Hilversum woonachtig;
b. de tarieven van de pedicures blijven onaangetast;
c. de bejaarde moet lid zijn van een kruisvereniging; in geval van ziekte kan hij hulp ontvangen of gebruik maken (op doktersadvies) van verpleegartikelen.

Dat deze regeling in een behoefte voorziet, moge blijken uit het feit dat in het eerste halfjaar reeds 825 bejaarden zich voor deze regeling lieten inschrijven; de verwachting is dat dit getal in de loop van 1962 tot 1000 zal stijgen.

Het bestuur der Stichting Clubhuiswerk Pro Juventute te Alblasserdam zoekt voor haar clubschip 'de Tjalk'

een leider voor het club- en instuifwerk

Salaris nader overeen te komen naar gelang van leeftijd, opleiding en ervaring. Voor jongere krachten is de mogelijkheid tot het volgen van een opleiding aanwezig.
Uitvoerige sollicitaties te richten aan de secretaresse, mevrouw L. van Heel-Koomans, ark Bifrost, Alblasserdam.

GEMEENTE RHEDEN (GLD.)

Binnenkort vaceert de nieuwe functie van

ambtenaar voor jeugdzaken

De te benoemen functionaris zal bekend moeten zijn met het jeugd- en vormingswerk, zowel wat betreft de georganiseerde als de ongeorganiseerde jeugd, met de rijksregelingen betreffende de subsidiëring en al datgene dat daarmede verband houdt; hij zal voorts de contacten moeten onderhouden met de jeugdraad in de gemeente Rheden en met de organisaties op het terrein van de jeugdbeweging, activiteiten op dit terrein stimuleren en het gemeentebestuur van advies moeten dienen inzake aanvragen om subsidie voor jeugdzorg.
Voorgesteld wordt een bezoldiging in de rang van commies A (*f* 649,– – *f* 768,– per mnd, waarin niet begrepen verschillende toeslagen als trendverhoging, AOW- en huurcompensatie, vakantietoeslag van 4%, kindertoeslag e.d.)
De ziektekostenregeling voor ambtenaren is op deze ambtenaar van toespassing, evenals de Verplaatsingskostenverordening. Voor het verkrijgen van woonruimte wordt zo nodig alle medewerking verleend.
Zij, die voor deze nieuwe functie geïnteresseerd zijn en menen aan de gestelde eisen te kunnen voldoen, wordt verzocht hun sollicitatie in te zenden aan de Burgemeester van Rheden, post De Steeg, onder overlegging van een korte levensbeschrijving en met opgaaf van referenties, en wel binnen 10 dagen na het verschijnen van dit blad.

UITGAVEN VAN HUMANITAS: 'HET STRAFPROBLEEM'

door

mej. prof. mr. dr. J. C. Hudig - kinderrechter te Rotterdam,
prof. dr. G. Th. Kempe - hoogleraar criminologie te Utrecht,
mej. D. Ryz - maatschappelijk werkster bij Humanitas te Amsterdam,
dr. F. J. Tolsma - directeur-geneesheer van het Delta-ziekenhuis te Poortugaal,
L. Turksma - socioloog bij de stichting 'Zeeland' voor maatschappelijk en cultureel werk,
C. J. F. van Veen - stafdocent centraal opleidingsinstituut gevangeniswezen te Den Haag,

met een voorwoord van
prof. mr. W. F. C. van Hattum - voorzitter van de landelijke sectie reclassering van Humanitas.

Een bundeling van een serie artikelen, verschenen in het kaderblad 'Humanitas' en zozeer door lezers gewaardeerd dat tot vergroting van het publiciteitsrendement besloten werd door middel van bovengenoemde uitgave.

Te verkrijgen bij het Centraal Bureau voor *f* 1,– per stuk.